

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та філософії

Кваліфікаційна робота
рівень вищої освіти – другий (магістерський)
з теми: **«ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-
ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Р1-М23
напряму підготовки (спеціальності)
052 Політологія
Олексійчук Дмитро

Керівник: **Чабанов В.Г.**,
кандидат філософських наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	7
1.1 Сутність та основні ознаки інформаційної політики	7
1.2 Стан розробленості питання та нормативно-правове регулювання інформаційної політики.....	13
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....	29
2.1 Роль та функції засобів масової інформації в умовах військово- політичних конфліктів.....	29
2.2 Методи та засоби ведення інформаційних війн в ХХІ столітті.....	39
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	48
3.1 Досвід розвитку інформаційної політики та її безпеки на прикладі США.....	48
3.2 Європейський досвід інформаційної політики у військово-політичних умовах.....	55
3.3 Інформаційна політика України в умовах воєнного стану та шляхи її вдосконалення.....	64
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток інформаційних технологій та розширення інформаційного простору впливає на всіх рівнях життя суспільства сьогодні. Наразі неможливо увітати свою буденність без гаджета та новин про те, що відбувається у світі. Сучасна епоха характеризується інтенсивним розвитком і використанням різноманітних інформаційних ресурсів, які впливають на процеси управління та суспільний розвиток. Зокрема, впровадження новітніх технологій створює нові виклики в політичній сфері, де стабільність і функціонування залежать від якості та швидкості інформації, яку отримує політична еліта, а також від реакції системи управління на цю інформацію.

З прогресивним розвитком інформаційної сфери засоби масової інформації слід розглядати не тільки як посередника для передачі тієї чи іншої інформації, а й учасником комунікації між суспільством та владою. ЗМІ сьогодні активно використовуються для маніпулювання, навіювання, спотворення реальності тощо. Тому, безпека інформаційного середовища є одним з важливих секторів державного регулювання та удосконалення.

Розвиток інформаційної політики розпочався у ХХ століття, перші прояви застосування її були під час Першої та Другої світових війн. Інформуючи суспільство не правдивою інформацією, тоталітарна влада досягала своїх цілей.

Інформаційна політика – це сукупність певних державних законів та правил, які покликані захистити медіапростір від фейків, агресивної інформаційної атаки особистих даних тощо.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну питання бойових дій та заходів безпеки в контексті інформаційної війни стали як ніколи актуальними, адже в сучасному світі інформація поширюється досить швидко. Тому, для України сьогодні є важливим функціонування інформаційної політики

на вищому рівні, тому що в умовах війни українське суспільство піддається впливу різноманітних інформаційних потоків і інформація не завжди правдива і реальна, часто ворог використовує джерела інформації для дезінформації, щоб послабити підтримку населення дій керівництва держави, збільшити паніку тощо.

Наразі є важливим питанням формування незалежних ЗМІ, удосконалення системи інформаційної політики, доповнення нормативно-правової бази тощо.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей інформаційної політики в умовах військово-політичних конфліктів.

Визначена мета зумовила постановку таких **завдань**:

1. Визначити поняття «інформаційна політика» та її сутність.
2. Розглянути нормативно-правове регулювання інформаційної політики в Україні.
3. Розкрити роль та функції засобів масової інформації в умовах військово-політичних конфліктів.
4. Охарактеризувати методи та засоби ведення інформаційних війн у XXI столітті.
5. Проаналізувати досвід розвитку інформаційної політики в США та Європі.
6. Дати характеристику інформаційній політиці України в умовах воєнного стану та визначити шляхи її вдосконалення.

Об'єктом дослідження є феномен інформаційної політики.

Предметом дослідження виступає інформаційна політика в умовах військових та політичних конфліктів.

Для вирішення поставлених завдань в магістерській роботі використовувалися загальнонаукові та фундаментальні **методи дослідження**: методом аналізу було здійснено характеристику поняття «інформаційна політика» та розглянута її сутність, розглянуто нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні, а також охарактеризовано роль та функції

засобів масової інформації під час воєнних та політичних конфліктів, особливості інформаційної війни в Україні; за допомогою системного підходу розглянуто та сформовано методи та засоби ведення інформаційних війн у ХХ столітті; порівняльним методом, індукції та дедукції викладено висновки в ході дослідження наукової теми.

Джерельна база дослідження складається з Законів України, законодавчих актів, збірників, науково-практичних статей та доповідей, монографій тощо. Наприклад: О. Жадька «Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки» – у роботі висвітлюється суть та складові сучасних протистоянь, їхній психологічний та інформаційний аспект, пояснюють засоби та методи інформаційних війн; С. Глобенко досліджувала становлення та розвиток правового забезпечення України щодо захисту інформаційного простору держави; робота А. Крупної також зосереджувалася на вивченні правового поля інформаційної безпеки України; Ю. Ніколаєць вивчала інформаційну політику в Україні в умовах війни та російський вплив на мас-медіа; І. Проноза висвітлила вплив ЗМІ на суспільну думку в умовах війни; зарубіжний досвід ведення інформаційної політики досліджували О. Топчій, Є. Таран, Н. Ржевська, М. Багмет, Є. Булана та інші. У роботі також використовувалися аналітичні дані досліджень організації ОПОРА та USAID-Internews.

Наукова новизна одержаних результатів. Інформаційна політика знаходиться на етапі дослідження та є актуальним питанням в умовах політично-військових конфліктів. Особливим чином стосується України після повномасштабного вторгнення. В ході магістерського дослідження ми отримали результати, які містять елементи наукової новизни, а саме визначено шляхи вдосконалення інформаційної політики України на базі зарубіжного досвіду в конфліктних чи військових умовах.

Практичні значення отриманих результатів. Основні теоретичні положення та висновки під час дослідження роботи можуть використовуватися

студентами під час написання дипломної чи магістерської роботи, при підготовці матеріалів для науково-практичних конференцій, складання навчально-методичних матеріалів тощо.

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається з 3 розділів, 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок.

ВИСНОВКИ

В рамках магістерського дослідження були виконані та розглянуті наступні завдання:

1. Визначено поняття «інформаційна політика» та її сутність. Під час дослідження поданого питання, ми розглянули роботи М. Дурманова, В. Данил'янова, О. Панченко, В. Терещенка тощо. Державна інформаційна політика, як правило, розглядається як допоміжна для досягнення інтересів державної влади, а засоби масової інформації (як офіційні, так і неофіційні) як своєрідна сполучна тканина між державою і громадянським суспільством. Таким чином, державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і методів діяльності держави щодо отримання, використання, поширення та зберігання інформації. Інформаційна політика не тільки регулює відносини між суспільством та державою, а й забезпечує створення необхідної нормативно-правової бази щодо розвитку інформаційного суспільства; виконає завдання розвитку та модернізації комунікативно-інформаційних технологій; забезпечує громадян доступом до важливої інформації тощо. Інформаційна політика в сучасному її розумінні є інструментом забезпечення безпеки людини, суспільства, держави, світової спільноти.

2. Розглянуто нормативно-правове регулювання інформаційної політики в Україні. Правове регулювання інформаційної безпеки в Україні – це комплексна система актів різної юридичної сили, які регулюють відносини у сфері протидії загрозам в інформаційній сфері. Під час дослідження, ми дійшли висновку, що систему правових актів, які регулюють інформаційну сферу можна поділити наступним чином:

– Залежно від обсягу приписів, які містяться в актах, ступеня і характеру регульованих відносин: акти, що не містять прямих регламентуючих

положень, щодо забезпечення інформаційної безпеки, проте прямо або опосередковано регулюють інформаційні відносини; акти, які безпосередньо регламентують забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

– Залежно від юридичної сили актів: Конституція України; Закони України, в тому числі «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про національну безпеку України», «Про захист персональних даних» тощо; підзаконні акти – це нормативні акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України тощо; нормативні документи в галузі технічного захисту інформації та державні стандарти України стосовно створення і функціонування комплексної системи захисту інформації; міжнародні акти.

Також у роботі були розглянуті й інші державні акти, не менш важливі, які визначають завдання інформаційної політики.

3. Розкрили роль та функції засобів масової інформації в умовах військово-політичних конфліктів. Основна мета та завдання засобів масової інформації швидко та точно інформувати громадян про ті чи інші події, які відбуваються на території країни чи у світі. Серед основних функцій є: інформаційна, посередницька, функція об'єктивного висвітлення подій, спостереження, формування думок щодо подій, маніпулятивна. Засоби масової інформації подають новини на запит суспільства про різні події, трактують мало зрозумілі факти, формують та висловлюють громадську думку, а також можуть бути важливим інструментом для діалогу між сторонами, які ворогують.

4. Охарактеризовано методи та засоби ведення інформаційних війн у XXI столітті. Інформаційна війна – це комплекс заходів для підризу інформаційної сфери противника та збереження й утримання власної політики. До завдань інформаційної війни можна віднести: підризу якості інформації противника та перешкоджання можливості противника збирати інформацію; збір тактичної

інформації; гарантування безпеки власних інформаційних ресурсів; поширення пропаганди або дезінформації з метою деморалізації ворожих сил і населення.

У роботі ми розглянули такі засоби інформаційної війни: приховування та спотворення інформації; збільшення повідомлень певного типу чи за певним інформаційним змістом; відволікання уваги на не важливі теми тощо.

До методів інформаційної війни відносять: дезінформацію, маніпулювання, навіювання, пропаганду, залякування, психологічний тиск, поширення чуток тощо.

5. Проаналізовано досвід розвитку інформаційної політики в США та Європі. В США існує кілька інституцій із забезпечення інформаційної безпеки: Агентство національної безпеки, Національне управління кібербезпеки США, Міністерство внутрішньої безпеки США, Федеральне бюро розслідувань, Центральне розвідувальне управління. Інформаційну безпеку США розглядає як важливою для безпеки кожного громадянина. Національна безпека США зосереджена в документі під назвою Стратегія національної безпеки США, який розробляється окремо адміністрацією кожного нового президента та об'єднує зовнішню політику, національну оборону сфери, міжнародні економічні відносини тощо. Остання редакція американської національної інформаційної стратегії відбулася у березні 2018 р.. Велику увагу США приділяє кібербезпеці та інформативній безпеці молодшого покоління.

Розвиток інформаційної політики Європейського Союзу розпочався з 1979 року. Основні пріоритети реалізації інформаційної політики Європейського Союзу це формування у громадян умінь використовувати нові інформаційні засоби та прикладні завдання; завчасне залучення громадян до розробки нових додатків і послуг; використання нових технологій з метою залучення людей до процесів прийняття рішень і надання їм можливості знати, що робить їхній уряд, тим самим гарантуючи плюралізм і відкритий доступ до інформації. У роботі розглянуто

стратегії та інші важливі документи, які приймалися Європою щодо забезпечення безпеки інформаційного простору та протидії дезінформації.

6. Подано характеристику інформаційній політиці України в умовах воєнного стану та визначено шляхи її вдосконалення. Початок гібридної війни в інформаційному просторі проти України розпочало новий етап формування інформаційної політики в країні. Війна змінила ставлення до медіаресурсів, піднялося питання правдивості інформації, протиборство дезінформації та фейкам. З перших хвилин збройного нападу російської федерації відкрився інформаційний фронт, на якому Президент Володимир Зеленський всіляко привертая увагу лідерів усіх країн, просив допомоги та показував, що насправді відбувається і тим самим здобув певну перемогу над ворогом, тому що більшість країн почало нас підтримувати. Від 24 лютого 2022 року основними документами, які регулюють інформаційну безпеку України є: Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»; Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України»; Закон України «Про медіа» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошин І. В. Інформаційна влада : актуалізація дослідження // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Т. 31 (70). Київ, 2020. № 3. С. 1-6.
2. Антонюк В. В. Інформаційна війна в структурі сучасного геополітичного протиборства: нові контексти та інтерпретації // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 7. 8 с.
3. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / За загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М. : монографія. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.
4. Бондаренко Д. Є. Інформаційна політика Польщі в умовах міжнародних відносин. Київ, 2020. 60 с.
5. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія. Київ : НППМБ, 2001. 300 с.
6. Булавіна О. С., Хлівнюк Т. П. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні: особливості та суперечливості // Політик : науковий журнал. Вип. 4. 2018. С. 21-24.
7. Булана Є. А., Паніна І. Г. Європейський Союз та інформаційні впливи російської федерації // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. С. 31-34.
8. Багмет М. О., Гаркуша А. М. Досвід країн ЄС відносно розроблення та реалізації моделей державної інформаційної політики // Публічне управління та регіональний розвиток. 2020. № 8. С. 515-539.
9. Богуш Л. А. Роль засобів масової інформації у висвітленні збройних конфліктів у світі: теоретичний підхід // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 32 (71). Ч. 3. 2021. № 4. С. 291-295.

10. Батько І., Павленко Д. Міжнародний досвід формування та становлення інституту інформаційної безпеки як невід'ємної складової сучасної держави // Аналітично-порівняльне правознавство. Львів, 2023. № 6. С. 397-401.
11. «Брехня у промислових масштабах»: як росія атакує ЄС. 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/brehna-u-promislovih-masstabah-ak-rosia-atakuje-es/a-64644725> (дата звернення: 06.11.2024).
12. Войчук В. Роль засобів масової інформації у демократичному політичному режимі // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Вип. 2 (12). 2024. С. 17-21.
13. Валюшко І. О. Основні виклики і загрози в епоху інформаційних війн // Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід : науковий вісник Дипломатичної академії України Ч. 2. Серія «Політичні науки». 2016. С. 142-147.
14. Глобенко С. Становлення й розвиток правового поля України щодо захисту інформаційного простору держави // Державне управління : науковий вісник. 2023. № 2. С. 64-79.
15. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька ; ред.-упор. : О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.
16. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу : навчальний посіб. Київ : КНТ, 2007. 260 с.
17. Гарматій О. Конфліктологічний менеджмент мас-медіа в сучасному українському соціумі // Україна. Конфлікт, трансформація, інтеграція : монографія / редакція : К. Сигідус, О. Горбач, Д. Мосьціцка, В. Котович. Львів : ПП Сорока Тарас Богданович, 2016. С. 203-216.
18. Грубі Т. В. Світові та вітчизняні практики в сфері кібербезпеки: виклики сучасності // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна безпека: сучасний стан, проблеми та перспективи» [Електронний ресурс] / [за заг. ред. О. В. Віннічук]. Кам'янець-Подільський :

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 42-46.

19. Грень Р. Т. Інтеграція України в єдиний цифровий простір ЄС // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 47. 2023. С. 25-29.

20. Грубінко А. Особливості формування політики кібербезпеки Європейського Союзу: правові аспекти // Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 1 (25). С. 5-10.

21. Гбур З. В. Основи інформаційної безпеки держави в умовах війни // Russian-Ukrainian war (2014-2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic and legal aspects: a scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 868-872.

22. Дурман М. О., Дурман О. Л., Лінецька Я. М. Стан наукової розробленості проблематики запровадження інформаційних технологій у державне управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 1. 9 с.

23. Данил'ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) : монографія. Харків : Право, 2008. 184 с.

24. Дрешпак В. М. Концептуальні основи періодизації державної інформаційної політики України // Аспекти публічного управління. Київ, 2013. № 2. С. 41-47.

25. Джус О. А. Концептуальні основи ведення інформаційної війни в сучасних умовах збройної агресії РФ проти України // Політологічний вісник. 2022. № 88. С. 189-201.

26. Денисюк Ж. З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики // Вчені записки ТНУ В. І. Вернадського. Серія: державне управління. Т. 32 (71). 2021. № 2. С. 46-51.

27. Європейське цифрове десятиліття: встановлення курсу на Європу з цифровими можливостями до 2030 року. EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/europes-digital-decade-setting-the-course-towards-a-digitally-empowered-europe-by-2030/> (дата звернення: 06.11.2024).
28. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. 3-тє видання. Львів : ПАІС, 2008. 276 с.
29. Зеленін В. В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни: навч. посіб. Т. 1. Київ : Люта справа, 2015. 384 с.
30. Захаренко К. В. Міжнародний досвід інформаційної безпеки // Сучасне суспільство, політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. 2019. № 1 (17). С. 95-109.
31. Інформаційна політика в Україні : конспект лекцій / укладачі В. О. Шведун, Т. О. Луценко. Харків : НУЦЗУ, 2016. 40 с.
32. Іванченко Ю. М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні // Державне управління: теорія та практика. 2005. 5 с.
33. Козьмініх А. В. Інформаційна політика в умовах демократичного транзиту // Політичне життя. 2020. № 3. С. 51-57.
34. Крупнова А. О. Правове регулювання сфери забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Аналітичне-порівняльне правознавство / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2023. № 5. С. 348-354
35. Ківалов С. В. Інформаційно-комунікаційний чинник сучасної політики та його роль у сфері освіти // Актуальні проблеми політики. Вип. 66. 2020. С. 5-10.
36. Кондратюк М. О. Інформаційна війна та роль мас-медіа в міжнародних конфліктах // Вісник Харківської державної академії культури. Вип. 41. Харків, 2013. С. 108-113.

37. Корнат Л. Я., Сенчакевич Н. В. Роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів XXI ст. // Політикус : науковий журнал. Вип. 5. 2023. С. 145-149.
38. Кіца М., Свинаренко Г. Теоретичні та практичні аспекти ведення інформаційної війни у ЗМІ // Львівська політехніка : вісник Національного університету. Серія: Журналістські науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. № 3. С. 69-75.
39. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2006. 280 с.
40. Луценко С. М. Механізми інформаційного забезпечення публічної влади в Україні : автореф. дис. ... к.держ.упр.: 25.00.02 «Механізми державного управління». Запоріжжя, 2011. 20 с.
41. Ляшенко О., Дацків І. Концептуальні засади формування інформаційної політики країни: світовий досвід // Україна-Європа-Світ : міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини. Вип. 15. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. С. 211-224.
42. Мирошнеченко А. І. Інформаційна політика в умовах воєнного стану // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: публічне управління та адміністрування. Т. 34 (73). 2023. № 4. С. 41-45.
43. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні // Підприємництво, господарство і право. Харків, 2016. № 4. С. 77-81.
44. Новинам із яких джерел українці найбільше довіряють – дослідження ОПОРИ. Новини Суспільне. 2024. URL: <https://suspilne.media/792121-novinam-iz-akih-dzerel-ukrainci-najbilse-doviraut-doslidzenna-opori/> (дата звернення: 04.11.2024).
45. Ніколаєць Ю. Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації: суспільно-

мобілізаційний потенціал і ефективність // Політичні студії. 2024. № 1 (7). С. 42-67.

46. Ніколаєць, Ю. Вплив медійного дискурсу на формування політичних цінностей населення Сходу і Півдня України // Ієрархія цінностей населення Сходу та Півдня України: етнополітичний аспект в умовах російської агресії : монографія. Київ : ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 245-295.

47. Основи демократії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін. ; За заг. ред. А. Колодій ; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-Канад. проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. Київ : «Ай-Бі», 2002. 684 с.

48. Панченко О. А. Інформаційна безпека держави як складник розвитку суспільних відносин // Публічне управління та адміністрування в Україні. Вип. 17. 2020. С. 135-139.

49. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2008. 663 с.

50. Пунда О. О., Добрянська О. Д., Новицька Н. Б. Принципи інформаційної політики в умовах війни та їх нормативно-правове закріплення // Соціологія права. 2022. №1-2. С. 71-76.

51. Проноза І. І. Засоби масової інформації та комунікації в інформаційній війні як сучасна політична практика // Політикус : науковий журнал. Вип. 3. 2020. С. 65-69.

52. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці : навчальний посібник. Ужгород: УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

53. Про інформацію : Закон України від 1992 р. 2657-ХІІ ; поточна редакція від 27.07.2023. *Офіційний портал Верховної ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

54. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 1994 р. 80/95-ВР ; поточна редакція від 26.08.2024. *Офіційний портал Верховної ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.

55. Про національну безпеку України : Закон України від 2018 р. 2469-VIII ; поточна редакція 09.08.2024. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

56. Про захист персональних даних : Закон України від 2010 р. 2297-VI ; поточна редакція 27.04.2014. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

57. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. С. 127.

58. Про Стратегію інформаційної безпеки : Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. *Офіційний вісник України*. 2022. № 3. С. 22.

59. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2017. № 45. Ст. 403.

60. Про Стратегію кібербезпеки України : Указ Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 70. С. 42

61. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2023. № 47-50. Ст. 120.

62. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2022.

63. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03 березня 2022 року № 73. 2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=2> (дата звернення: 07.11.2024).

64. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» : Указ Президента України від 19 березня 2022 р. № 152/2022. *Офіційний портал Верховної ради України. 2022.*

65. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів від 30 березня 2023 року № 272-р. *Офіційний портал Верховної ради України. 2023.*

66. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 3 березня 2022 р. №2108-ІХ. *Офіційний портал Верховної ради України. 2022.*

67. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28 грудня 2021 р. № 658/2021. *Офіційний портал Верховної ради України. 2021.*

68. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 1993 р. № 3322-ХІІ ; поточна редакція від 19.04.2014. *Офіційний портал Верховної ради України. 1993. № 33. Ст. 345.*

69. Про державну таємницю : Закон України від 1994 р. № 3855-ХІІ ; поточна редакція від 30.10.2024. *Офіційний портал Верховної ради України. 1994. № 16. Ст. 93.*

70. Про рекламу : Закон України від 1996 р. № 270/96 ; поточна редакція від 27.04.2024. *Офіційний портал Верховної ради України. 1996. № 39. Ст. 181.*

71. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 1998 ; поточна редакція від 01.01.2022. *Офіційний портал Верховної ради України. 1997. № 27-28. Ст. 182.*

72. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 2011 р. № 2939-VI ; поточна редакція від 08.10.2023. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

73. Про підсумки парламентських слухань «Інформаційна політика України: стан і перспективи : Постанова Верховної Ради України від 2 червня 1999 р. № 705-XIV. *Офіційний портал Верховної ради України*. 1999.

74. Про підсумки парламентських слухань «Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стану інформаційної безпеки України» : Постанова Верховної Ради України від 7 червня 2001 р. № 3498-III. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2001.

75. Про парламентські слухання «Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова та цензура в Україні» : Постанова Верховної Ради України від 23 жовтня 2002 р. № 190-IV. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2002.

76. Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України : Указ Президента України від 2019 р. № 606/2019. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2019.

77. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 5 травня 2011 р. № 547/2011. *Офіційний портал Верховної ради України*. 2011.

78. Ряполов А. П. Окремі напрями удосконалення забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни // Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society». Manchester, 2023. P. 303-307.

79. Русакевич А. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану у аспекті захисту інформаційних прав громадян // Law. State. Tehnology. 2024. № 2. P. 58-62.

80. Росія почала інформаційну війну: як ЄС перед виборами бореться з фейками. URL: <http://surl.li/kgczwo> (дата звернення: 06.11.2024).

81. Російські дезінформаційні кампанії в Європі. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rosiyski-dezinformatsiyni-kampaniyi-v-uevgori> (дата звернення: 06.11.2024).
82. Ржевська Н. Сучасна інформаційна політика: досвід США для України // Політичні студії. 2024. № 1 (7). С. 68-85.
83. Ситніченко О. М. Окремі аспекти нормативно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : юридичні науки. Т. 32 (71). Київ, 2021. С. 86-90.
84. Степанов В. Ю. Визначення поняття державної інформаційної політики // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 21. С. 81-84.
85. Стахнік Р. Роль медіа у якості ретранслятора військово-політичних конфліктів у світі // Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Вип. 40. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 106-108.
86. Семен Н. Ф. Російські інтернет-ресурси як чинник інформаційної війни проти України : дис. к. соц. к. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Дем'янчука. Рівне. 2018. 260 с.
87. Ткачук Т. Ю., Довгань О. Д. Система інформаційної безпеки України: онтологічні виміри // Інформація і право : науковий журнал. 2018. № 1 (24). С. 89-104.
88. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах інтеграції України : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2019. 487 с.
89. Терещенко В. В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 391-395.
90. Таран Є. Політика забезпечення інформаційної безпеки у США та ЄС: досвід для України // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 25. 2019. С. 170-175.

91. Топчій О. Зарубіжний досвід забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх // Теорія і практика : національний юридичний журнал. 2019. С. 63-67.
92. Требін М. П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації. Харків : Видавничий дім «Інжек», 2004. 404 с.
93. Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 році. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. 2023. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainiski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення: 04.11.2024).
94. Феськов І. В. Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві // Актуальні проблеми політики. Вип. 58. 2016. С. 66-76.
95. Хахановський В. Г., Корнейко О. В. Актуальні питання інформаційного права : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 258 с.
96. Черновол І. О., Чарських І. Ю. Інформаційна безпека США: проблеми та виклики в добу Дональда Трампа // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вип. 12. Т. 1. Вінниця, 2020. С. 110-115.
97. Чукут С. А., Джига Т. В. Інформаційна політика в Україні (опорний конспект лекцій до нормативного курсу) : навчальний посібник. Київ, 2016. 94 с.
98. Шевчук М. О. До питання генези поняття інформаційної безпеки як складової національної безпеки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 78, Ч. 2. Ужгород, 2023. С. 134-139.
99. Шиманова-Стифанишин О. Інформаційна політика в Україні у контексті українсько-російських відносин: політологічний аналіз // Вісник Львівського державного університету. Львів, 2023. С. 123-136.

100. Юнак А. Роль медіа дипломатії у зовнішньополітичних стратегіях України // Політологія. Соціологія. Право : вісник НТУУ «КПІ». Вип. 3 (19). Київ, 2013. С. 48-52.

101. Яковчук В. С., Малець Б. І. Інформаційні війни в сучасному світі. Захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : збірних тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 3 с.

102. Яковлев П. О. Досвід державного регулювання забезпечення інформаційної безпеки зарубіжних держав (на прикладі Сполучених Штатів Америки, Канади, Німеччини, Франції) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». Вип. 30. Харків, 2020. С. 106-113.

103. Як Євросоюз протидіє російській пропаганді. URL: <https://icps.com.ua/yak-vrosoyuz-protydi-rosiyskiy-propahandi/> (дата звернення: 06.11.2024).

104. An Information Society For All. 2000. URL: https://www.researchgate.net/publication/247750421_An_Information_Society_for_Everyone (дата звернення: 08.11.2024).

105. Communication from the commission to the european parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Brussel, 2021. URL: <https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2021/03/2030-Digital-Compass-the-European-way-for-the-Digital-Decade.pdf> (дата звернення: 06.11.2024).

106. Living and Working in the Information Society: People First. Green Paper. Belgium, 1996. URL: <https://aei.pitt.edu/80911/1/1996.3.pdf> (дата звернення: 08.11.2024).

107. Report on Europe and the global information society. Brussels, 1994. URL: https://aei.pitt.edu/1199/1/info_society_bangeman_report.pdf (дата звернення: 08.11.2024).